

ЛІТЕРАТУРА

1. Про дошкільну освіту: Закон України. – К. : Освіта, 1993. – 12 с.
2. Про заходи по дальшому розвитку дитячих дошкільних закладів, поліпшенню виховання і медичного обслуговування дітей дошкільного віку // Постанова ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 21 травня 1959 р., № 558 – К. : Радянська школа, 1980. – С. 17–20.
3. Про заходи по дальшому розвитку мережі дитячих дошкільних закладів у колгоспах / Постанова Ради Міністрів СРСР від 17 березня 1973 р., № 162. – С. 21–23.
4. Про зміни в оплаті праці працівників дошкільних закладів // Дошкільне виховання. – К. : «Радянська школа», 1988. – № 4 (квітень) .
5. Про освіту: Закон України // Освіта. – 1996. – 21 серпня. – С.6–11.
6. Про роботу всесоюзної конференції з актуальних проблем дошкільного виховання // Дошкільне виховання. – К. : «Радянська школа», 1970. – № 4 (квітень). – С. 46.
7. Саяпіна С. Проблеми виховання дітей раннього віку в історії вітчизняної дошкільної педагогіки (1917–1941 рр.) / Світлана Саяпіна // Гуманізація навчально–виховного процесу. – Слов'янськ, 2009. – Випуск XLVI. – С. 288 – 293.

УДК 378:33(477)

СКЛАДНОСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ
В КОНТЕКСТІ БОЛОНСЬКОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ

Сердюк В.Р., д. т. н., професор; Гучок І.С., магістр

Вінницький національний технічний університет

В статті оцінено сучасний стан української вищої освіти, проаналізовано позитивні та негативні наслідки впровадження Болонського процесу в українські реалії освітньої діяльності. Розглянуто складності модернізації вищої освіти в Україні в контексті Болонської декларації.

Ключові слова: Болонська декларація, Болонський процес, вища освіта, кредитно–модульна система, бакалавр, спеціаліст, магістр, онлайн–освіта.

Serdiuk V. R., Guchok I. S. СЛОЖНОСТИ МОДЕРНИЗАЦИИ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ В КОНТЕКСТЕ БОЛОНСКОЙ ДЕКЛАРАЦИИ / Винницкий национальный технический университет, Украина.

В статье оценено современное состояние украинского высшего образования, проанализированы положительные и отрицательные последствия внедрения Болонского процесса в украинские реалии образовательной деятельности. Рассмотрены сложности модернизации высшего образования в Украине в контексте Болонской декларации.

Ключевые слова: Болонская декларация, Болонский процесс, высшее образование, кредитно–модульная система, бакалавр, специалист, магистр, онлайн–образование.

Serdiuk V., Guchok I. DIFFICULTIES MODERNIZATION OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF THE BOLOGNA DECLARATION / Vinnitsa National Technical University, Ukraine.

The paper assessed the current state of Ukrainian higher education, analyzes the positive and negative effects of the Bologna process in the Ukrainian realities of educational activities. We consider the complexity of the modernization of higher education in Ukraine in the context of the Bologna Declaration.

Key words: The Bologna declaration, The Bologna process, higher education, creditmodular system, bachelor, specialist, master's degree, online education .

Для розвитку економіки визначальне значення надається освіті. За даними Світового банку, в 192 країнах світу на долю людського капіталу припадає в середньому 64% загального багатства, на виробничі фонди – 16% і на природні ресурси – 20%. Наявність

висококваліфікованих кадрів є одним з найважливіших чинників розвитку ринкової економіки.

За даними Всесвітнього економічного форуму, Україна входить до числа перших 10 країн з розповсюдження вищої та середньої освіти. Вона витрачає на освіту близько 7% ВВП, тоді як в країнах ЄС освіта фінансується на рівні 5,07%. В Україні більше 70% виділених коштів для системи професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ) направляється на сплату комунальних послуг та виплати заробітної плати, аналогічна ситуація і в ВНЗ, а кошти на модернізацію матеріально-технічної бази практично відсутні.

Через відсутність ефективної державної політики освітньої діяльності в Україні продовжує функціонувати на засадах планової економіки без тісного зв'язку з потенційним роботодавцем. Наслідком цього в країні склались диспропорції: на 1 випускника ПТНЗ припадає 6 випускників університетів, що є не прийнятним для економіки, та додатково створює проблеми з працевлаштуванням молодих спеціалістів. Роботодавець не бере участі у фінансуванні освітньої діяльності. Крім того, через застарілість матеріально-технічної бази, яка не оновлювалась більше 20 років, випускник ПТНЗ має 2-3 розряд, володіє теоретичними та технічними знаннями, але не володіє практичними навичками, компетенціями та потребує «доводки на виробництві» протягом 1-2 років. У промисловості, на будівельному ринку праці існує потреба в робітниках 4-5 розряду.

Ще однією характерною рисою української освіти є те, що 75-85% випускників середньої школи зразу вступають до університетів, тоді як в європейських країнах – 15-20%. За 21 рік незалежності українська система вищої та професійної школи зберегла всі атрибути, які були притаманні плановій економіці. Мережа вищих навчальних закладів України налічує близько 900 установ, в яких навчаються майже 2,5 млн. осіб. Зокрема на кожні 10 тис. населення у вищих навчальних закладах навчається 554 студентів (для порівняння в Росії – 495 студентів, у Великобританії – 276, у Німеччині – 240, у Японії – 233).

Недостатність державного бюджетного фінансування освітньої діяльності в умовах існуючих тенденцій зростання заробітної плати спонукає навчальні заклади «заробляти» кошти за рахунок контрактної форми навчання. Цілком логічним є те, що для збереження контингенту контрактників ВНЗ зменшують вимоги до студентів, що призводить до погіршення якості підготовки.

З одного боку, наслідки демографічної кризи вносять свої корективи в необхідність реформування освітньої діяльності. З іншого, добре відомо, що країни, які мають високоосвічене населення та кваліфіковані трудові ресурси, є привабливими до залучення іноземних інвестицій, що є одним з найважливіших чинників соціально-економічного розвитку економіки.

За роки незалежності Українська вища та професійно-технічна освіта не зазнала ніяких кардинальних змін. Україна, як і інші європейські країни, країни СНД, 10 років тому активно включилась до реалізації Болонського процесу. В українських ВНЗ навіть введений спеціальний курс, присвячений Болонському процесу, для студентів старших курсів.

Мета роботи. Оцінити сучасний стан, позитивні та негативні наслідки впровадження Болонського процесу в українській реалії освітньої діяльності.

Аналітичні дослідження. За даними Всесвітнього економічного форуму, Україна входить до першої двадцятки країн з розповсюдження вищої та середньої освіти, а за кількістю людей з вищою освітою займає 8-ме місце з 142 країн світу, проте за якістю освіти значно поступається іншим країнам і перебуває «у хвості» світових рейтингів. Зокрема, за якістю вищої освіти Україна знаходиться на 83 місці, а за якістю професійного навчання – на 103

місці. Якщо у 2004 році країна посідала 55 місце у світі за якістю вищої освіти, то в 2010 році – 72. За критерієм навчання на робочому місці Україна займає лише 103 позицію.

Слід зазначити, що комерціалізація освіти в умовах недостатнього бюджетного фінансування спонукає ВНЗ для збереження контингенту зменшувати вимогливість до студентів, що негативно впливає на якість знань. Наявний у студента індивідуальний навчальний план залишається по суті типовим.

Приєднання України до Болонського процесу 19 травня 2005 року викликало неоднозначні думки не тільки серед працівників освіти, а й серед студентів вищих навчальних закладів. Якщо поглянути на сутність Болонської системи освіти, то можна побачити, що вона дійсно має на меті позитивну ціль: уніфікувати європейську освіту, зробити її доступною для студентів різних країн, розробити єдині критерії оцінювання рівня знань студентів всіх Європейських ВНЗ. Це є привабливим та корисним, адже дипломи про освіту котуються у всій Європі, і студент може без перешкод продовжувати навчання в будь-якому вищій іншій країні.

Болонська конвенція – це угода щодо стандартизації підходів до організації навчального процесу і функціонування вищої школи в європейському просторі. Визначальні цілі Болонського процесу представлені на рис. 1 [1].

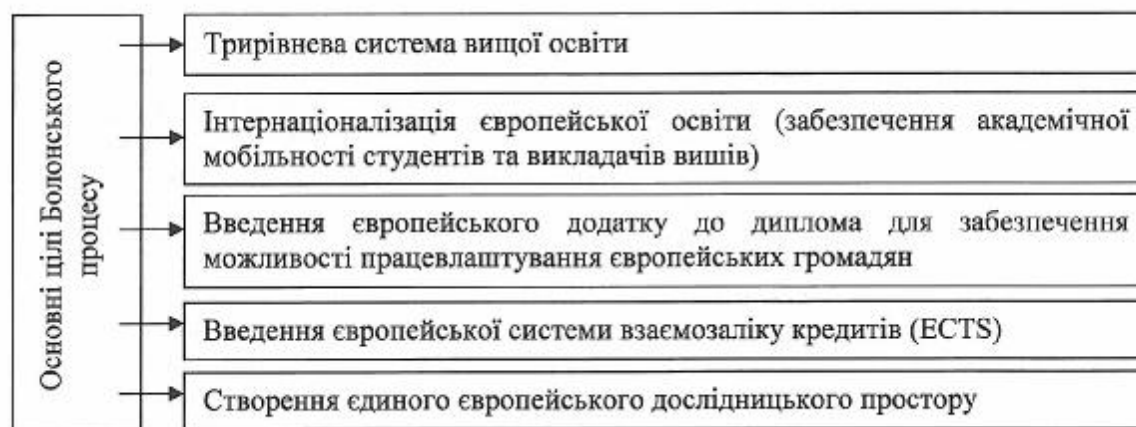

Рис. 1. Основні цілі Болонського процесу

Європейська практика впровадження цієї системи свідчить про її недосконалість. Про це свідчить і так звана «Чорна книга Болонського процесу», видана у 2005 році, яка була створена студентами з 31 країни учасниці Болонської системи. У ній перераховуються численні провали освітньої реформи: неефективність кредитної системи, проблеми із структурою бакалаврата – магістратури, недосяжність мобільності. Стає очевидним, що все нове і привабливе в Болонській системі, по-перше, на практиці виявилось не завжди дієздатним, по-друге, встигло «заразити» цією недієздатністю традиційно сильні сторони вищої освіти [2].

Реформи не вирішили двох найважливіших завдань, які стояли перед ними:

- 1) не відбулося інтернаціоналізації європейської освіти;
- 2) не вдалося затвердити уявлення про бакалаврів як про кваліфікованих фахівців з вищою освітою: їх, як і раніше, сприймають як «недонавчених».

Розглянемо хорошу ідею розширеної можливості навчання в іноземних університетах. Так, число тих, хто один–два семестри провів за кордоном, зростає. Але справжньої інтернаціоналізації освіти так і не відбулося. Німецькі студенти багатьох спеціальностей легко відмовляються від перспективи рік провчитися в Парижі чи в Лондоні, оскільки побоюються, що їхні майбутні роботодавці не будуть готові визнати це нарівні з часом,

проведеним на німецькій студентській лаві. Так, ці побоювання можуть бути як завгодно необґрунтованими, але ризикувати нікому не хочеться.

Українські студенти, які бажають продовжити навчання за кордоном, відчувають величезні труднощі через незнання мови і відсутність мовної практики (а часто взагалі їх неможливо подолати), з визнанням їхніх дипломів чи зарахуванням дисциплін, які вивчались в українських ВНЗ. Студенти пострадянських країн переважно їдуть навчатись до країн Східної Європи (Польща, Чехія, Румунія, Угорщина), а студенти країн Східної Європи у свою чергу їдуть до розвинених країн Західної Європи та США. Аналогічну міграцію здійснює і професорсько-викладацький склад в пошуках більш гідної заробітної плати. Лише обмежена кількість українських студентів, які мають заможних батьків, їдуть навчатись до розвинених країн світу.

Керівники вітчизняних підприємств нарікають на зростання числа «незрілих» бакалаврів та «не до кінця оформлених» магістрів, яких їм доводиться працевлаштовувати. У сучасній Україні, якщо в студента є «корочка» бакалавра і він навіть не спеціаліст, то він має базову вищу освіту, – його освіта незавершена. Для цього необхідно розробити державні вимоги та довести їх до потенційного роботодавця про те, що людина, яка отримала 3-4-річну бакалаврську освіту – це вже людина з повноцінною освітою, а не частковою вищою освітою [3]. Не випадково Україна була вимушена „зберегти” спеціаліста.

Велике значення має завдання введення системи академічних кредитів, аналогічної ECTS (Європейській кредитно-трансферній системі). Саме її розглядають як засіб підвищення мобільності студентів при переході з однієї навчальної програми на іншу, включаючи й програми післядипломної освіти [4].

За багато років населення добре знайоме з українською системою освітніх стандартів, але сьогодні функціонує гібридна система, яка включає елементи Болонського процесу і зберегла основу вітчизняної системи (табл. 1). Характерним є те, що кожна пострадянська країна при переході до Болонського процесу має особливості цієї трансформації.

Таблиця 1 – Порівняльні показники освітніх стандартів освітньої діяльності в Україні

Стара система вищої освіти в Україні	Система вищої освіти України, яка діє на сьогодні	Система вищої освіти згідно з Болонським процесом
Технік Інженер Кандидат наук Доктор наук	Молодший спеціаліст Бакалавр Спеціаліст Магістр Кандидат наук Доктор наук	Бакалавр Магістр Доктор філософії (PhD)

Ще один з принципів Болонської системи – акцент на самостійну, творчу роботу студентів з метою розвитку їхнього пізнавально-осмислюючого апарату і вміння його застосовувати. Дійсно, людина сама вивчаючи предмет, не через суб'єктивну призму викладача, не в обмеженому обсязі лекції, а самостійно, набагато краще засвоїть його, сформує своє ставлення до викладених питань і власну позицію. Звідси випливає, що відвідування всіх лекцій, семінарів і практичних занять не є обов'язковим, якщо студент чудово справляється з матеріалом сам. В ідеалі передбачається, що кількість аудиторних робіт скорочується, студенти працюють в бібліотеці, а семінари перетворюються на такі собі «консультативні години», де викладач лише акцентує увагу на складних для сприйняття моментах. Таким чином, відвідування занять не є обов'язковим.

В українській практиці кількість аудиторних годин і справді скоротилася, але суть лекцій залишилася незмінною. Викладач і досі пропонує «диктанти» студентам, але тепер у більш

стислому вигляді, і в середньому половина матеріалу передається для самостійного вивчення. Треба також звернути увагу на те, що відвідування занять є обов'язковим, у методичних матеріалах передбачені години на самостійну роботу студента. Але, якщо студент буде відвідувати заняття та ще використовувати всі ці години на самостійну роботу, то очевидним є його явне перевантаження [5].

За Болонською декларацією закріплене положення про автономний статус усіх університетів. У зарубіжних приватних закладах завжди передбачаються можливості здібним студентам навчатись за рахунок грантів або банківських кредитів. В українських умовах вища освіта є безплатною, а контрактна форма навчання є джерелом додаткового фінансування вишів.

На думку Кузнецова В. В., Болонський процес більше підходить до престижних приватних навчальних закладів. А це означає, що МОН має обмежувати втручання та контроль над навчальним процесом і стати органом, який буде лише давати вищим навчальним закладам рекомендації в тій чи іншій сфері, а ВНЗ вже буде сам вирішувати, прислухатися йому до цих рекомендацій чи ні. Таким чином, освітні послуги мають стати ринковим продуктом і саме престиж університету забезпечить йому переваги на ринку щодо формування контингенту студентів тієї чи іншої спеціальності. На сьогодні в Україні навпаки – освітня діяльність жорстко контролюється з боку держави.

Болонська система вигідна в першу чергу для високорозвинених країн, у яких ВНЗ є стартові умови для майбутнього змагання. У країнах же слаборозвинених буде спостерігатися постійний «відтік мізків» за кордон. Невелика частина з них зможе повернутися назад, зважаючи на майбутні перспективи та цінності, прицеплені їм європейською системою освіти. Основні проблеми вищої освіти в контексті Болонського процесу представлені на рис. 2 [7].

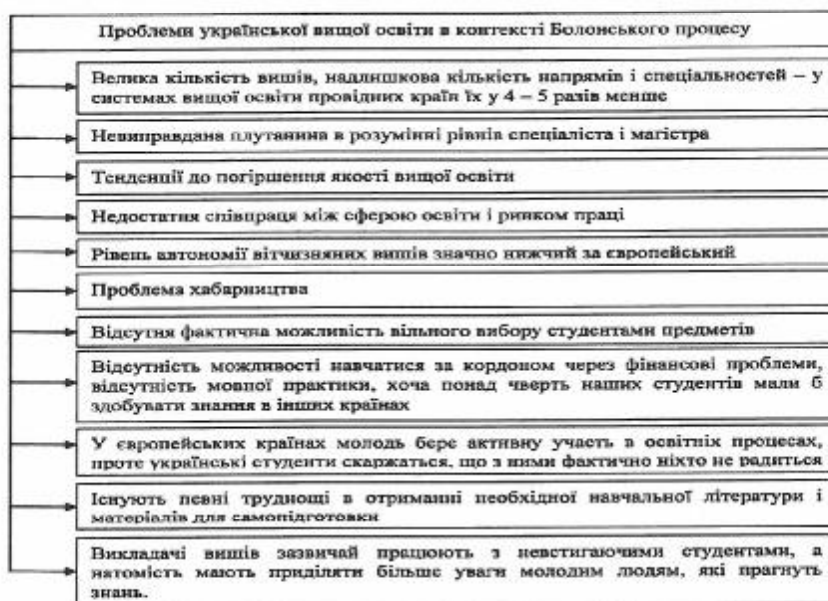

Рис. 2. Проблеми української вищої освіти в контексті Болонського процесу

У подоланні проблем освітньої діяльності з врахуванням Болонського процесу, як свідчить світовий досвід, особливе місце має займати відкрита форма навчання. Цілком очевидно, що Україні доведеться за найближчі декілька років провести національну освітню систему до вимог Болонського процесу та врахувати феноменальний ефект відкритої освіти, яка стрімко набирає обертів.

Стрімке поширення високошвидкісного інтернету, збільшення кількості мобільних пристроїв дає можливість постійно оновлювати свої знання. Перспективними є відкриті (тобто безкоштовні) онлайн-курси, розраховані на необмежену кількість слухачів. Нині онлайн-освіта кидає виклик академічній і завойовує мільйонні аудиторії студентів по всій планеті. Лише за останній рік оформилися три найбільші проекти – Coursera (240 курсів від 33 найкращих вишів світу, включаючи Принстонський, Стенфордський і Единбурзький університети, Каліфорнійський технологічний інститут та Федеральну політехнічну школу в Лозанні), edX (MIT і Гарвардський університет) та Udacity. А так звана Академія Хана взагалі стала сенсацією. Засновник цієї академії Салман Хан потрапив у 2012 році до списку 100 найбільш впливових людей у світі, що складається журналом «Тайм».

Академія Хана – освітній Інтернет-ресурс, некомерційна організація з гордою місією: «безкоштовну освіту вищого класу, доступну кожній людині в будь-якій точці світу». Сьогодні їх сайт містить близько 4000 міні-лекцій з математики, фізики, хімії, біології, історії, економіки, комп'ютерних наук, медицини, астрономії та мистецтва. Усі відеолекції Хана мають пізнаваний стиль: на чорному тлі від руки малюються схеми, формули і ключові поняття, доки голос за кадром пояснює певну проблему. Окрім того, на сайті є програма, що генерує практичні вправи на засвоєння конкретних тем. Академію Хана підтримує фонд Білла і Мелінди Гейтс, Google. За два роки лекції академії переглянули понад 200 млн. разів. На її сайт щомісяця заходять 6 млн. унікальних відвідувачів. За останні 12 місяців 45 млн. відвідувачів виконали 750 млн. вправ. Добровольці переклали лекції 24 мовами – включаючи урду, суахілі і китайську [8].

На користь нових освітніх сервісів висловлюють десятки аргументів: вони відкриті для всіх, незалежно від віку, місця проживання і соціального статусу. При цьому людина не мусить прив'язуватися до якоїсь спеціалізації, а може за власним бажанням комбінувати різні напрямки. Прослуховувати курси можна в зручному для себе графіку, за потреби повертатись до лекцій.

Висновки. Таким чином, Болонський процес, у своєму початковому вигляді, – це позитивне явище, однак його український аналог не зовсім відповідає першоджерелу. Швидкі, але «половинчасті» темпи впровадження Болонських вимог у навчальний процес, відсутність відповідної адаптації та економічного забезпечення створили нові проблеми для ВНЗ на додаток до старих.

Некритичне перенесення європейської системи навчання, яка відповідає іншим традиціям і рівню соціально-економічного розвитку суспільства в українські умови, не змогли дати потрібного результату.

Україні в найближчі декілька років доведеться реформувати національну освітню систему до вимог Болонського процесу з врахуванням дійового фактора відкритої форми навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Павко А. Болонський процес в Україні: плюси і мінуси [Електронний ресурс] / А. Павко // Урядовий кур'єр. – 2011. – Режим доступу : <http://www.ukurier.gov.ua>
2. Шипуліна Ю.С. Проблеми впровадження Болонської системи освіти у вузах України / Ю. С. Шипуліна // Сучасні проблеми вищої освіти України в контексті інтеграції до європейського освітнього простору : матеріали наук.-метод. конф. – 2010. – С. 129-131.
3. Горюхин А. Процесс, не вызывающий похвал [Електронний ресурс] / А. Горюхин // Вся Европа. – 2013. – № 1(73). – Режим доступу : <http://www.alleuropa.ru/protsess-ne-vizivaiuschiy-pochval>

4. Суліма Є. Невідкладні завдання системи вищої освіти на новому етапі Болонського процесу / Є. Суліма // Вища школа. – 2010. – № 11. – С. 5-13.
5. Юденко М. Н. Академическая мобильность в свете Болонской декларации / М. Н. Юденко // Высшее образование в России. – 2011. – № 8–9. – С. 107-111.
6. Кузнецова В. В. Болонський процес і реформування вищої освіти України / В. В. Кузнецова // Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. – Д. : ПДАБА, 2012. – № 5. – С. 59-61.
7. Швець Ю. Ю. Проблемы реформирования высшего образования Украины после присоединения к Болонскому процессу [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2013/Economics/15_134803.doc.htm.
8. Майкл Ноер. Один викладач на 10 000 000 студентів [Електронний ресурс] / Майкл Ноер // Forbes. – 2013. – № 1. – Режим доступу : <http://forbes.ua/magazine/forbes/1344979-odin-prepodavatel-na-10-000-000>

УДК 37:005.336.3:001.891

ПЕДАГОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ – ЗАПОРУКА ЯКОСТІ ОСВІТИ

Ульянова В.С., к. пед.н., доцент

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

У статті розглядаються особливості педагогічних досліджень та їхній вплив на якість освіти. З'ясовано роль та місце педагогічних досліджень в управлінні галуззю освіти. Простежено зв'язок між науковими та педагогічними дослідженнями; визначено методи провадження педагогічних досліджень.

Ключові слова: педагогічне дослідження, якість освіти, управління, методологія, методи.

Ульянова В.С. ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ – ЗАЛОГ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ / Коммунальное учреждение «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия» Харьковского областного совета, Украина

В статье рассматриваются особенности педагогических исследований, а также их влияние на качество образования. Определена роль и место педагогических исследований в управлении отраслью образования. Прослежена связь между научными и педагогическими исследованиями; определены методы проведения педагогических исследований.

Ключевые слова: педагогическое исследование, качество образования, управление, методология, методы.

Ulyanova V.S. PEDAGOGIC STUDY – PLEDGE OF QUALITY EDUCATION / Municipal institution «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» Kharkiv Regional Council, Ukraine.

In the article discusses the features of educational research, as well as their impact on the quality of education. Defines the role and place of educational research in management education. Traces the relationship between scientific research and teaching; defined methods of educational research.

Key words: pedagogical research, the quality of education, governance, methodology, methods.

Постановка проблеми. Педагогічне дослідження неможливе без врахування досягнень сучасної науки. Вимоги сьогодення потребують постійно вдосконалювати методику проведення аналізу результатів педагогічного експерименту. Для цього необхідно розуміти сутність кожного методу статистичного аналізу, умови його застосування, можливі обмеження, технології попередньої підготовки даних для аналізу. Актуальність цього дослідження полягає у необхідності постійно вдосконалювати навчально-виховний процес, підвищувати якість освіти, а для цього вчитель повинен уміти узагальнити досвід, провести дослідження, проаналізувати його результати.